

Karel Čapek - R.U.R.

Úryvek

DR. GALL (vejde): Dobré jitro, paní Dominová. Co máte pěkného?

HELENA: Tady Radia, doktore.

DR. GALL: Aha, náš chlapík Radius. Tak co, Radie, děláme pokroky?

HELENA: Ráno měl záchvat. Rozbíjel sochy.

DR. GALL: Kupodivu, on také?

HELENA: Jděte, Radie!

DR. GALL: Počkat! (Otočí Radia k oknu, zakrývá a odkrývá mu dlaní oči, pozoruje reflexy zorniček.)

Koukejme. Prosím jehlu. Nebo špendlík. HELENA (podává mu jehlici): Nač to?

DR. GALL: Jen tak. (Bodne Radia do ruky, jež prudce ucukne.) Pomalu, hochu. Můžete jít. RADIUS: Děláte zbytečné věci. (Odejde.)

HELENA: Co jste s ním dělal?

DR. GALL (usedne): Hm, nic. Zorničky reagují, zvýšená citlivost a tak dále. – Oho! tohle nebyla křeč Robotů!

HELENA: Co to bylo?

DR. GALL: Čert ví. Vzдор, zuřivost nebo vzpoura, já nevím co.

HELENA: Doktore, má Radius duši?

DR. GALL: Nevím. Má něco ošklivého.

HELENA: Kdybyste věděl, jak nás nenávidí! Oh Galle, jsou všichni vaši Roboti takoví? Všichni, které jste... začal dělat... jinak?

DR. GALL: Inu, jsou jaksi vznětlivější – Co chcete? Jsou podobnější lidem než Roboti Rossumovi.

HELENA: Je snad i ta... nenávisť podobnější lidem?

DR. GALL (krčí rameny): I ta je pokrok.

HELENA: Kam se poděl ten váš nejlepší – jak se jmenoval?

DR. GALL: Robot Damon? Toho prodali do Havru.

HELENA: A vaše Robotka Helena?

DR. GALL: Váš miláček? Ta mně zůstala. Je rozkošná a hloupá jako jaro. Jednoduše není k ničemu.

HELENA: Vždyť je tak krásná!

DR. GALL: Což vy víte, jak je krásná? Z rukou božích nevyšlo dílo dokonalejší, než je ona! Chtěl jsem, aby byla podobna vám – Bože, jaký nezdar!

HELENA: Proč nezdar?

DR. GALL: Protože není k ničemu. Chodí jako ve snu, rozviklaná, neživá – Bože můj, jak může být krásná, když nemiluje? Dívám se na ni a hrozím se, jako bych mrzáka stvořil. Ach Heleno, Robotko Heleno, nikdy tedy tvé tělo neoživne, nebudeš milenkou, nebudeš matkou; tyhle dokonalé ruce si nebudou hrát se zrozeňátkem, neuvidíš svou krásu v kráse svého dítěte – HELENA (zakrývá si tvář): Oh mlčte!

DR. GALL: A někdy si myslím: Kdybys procitla, Heleno, jen na okamžik, ach jak bys vykřikla hrůzou! Snad bys zabila mne, který jsem tě stvořil; snad bys vrhla slabou rukou kámen do těch strojů tady, které rodí Roboty a zabíjejí ženství, nešťastná Heleno!

HELENA: Nešťastná Heleno!

DR. GALL: Co chcete? Není k ničemu. (Pauza.)

HELENA: Doktore –

DR. GALL: Ano.

HELENA: Proč se přestaly rodit děti?

DR. GALL: – – Nevíme, paní Heleno.

HELENA: Povězte mi to!

DR. GALL: Protože se dělají Roboti. Protože je nadbytek pracovních sil. Protože člověk je vlastně přežitek. Vždyť to už je, jako by se – – eh!

HELENA: Řekněte to. GALL: – jako by se příroda výrobou Robotů urazila.

HELENA: Galle, co se stane s lidmi? GALL: Nic. Proti přírodě se nedá nic dělat.

HELENA: Proč Domin neomezí – GALL: Odpusťte, Domin má své ideje. Lidem, kteří mají ideje, by se neměl dávat vliv na věci tohoto světa.

HELENA: A žádá někdo, aby se... vůbec přestalo vyrábět?

DR. GALL: Bůh uchovej! Ten by si dal!

HELENA: Proč?

DR. GALL: Protože by ho lidstvo ukamenovalo. Víte, je to přece jen pohodlnější, nechat za sebe pracovat Roboty. HELENA (vstane): A řekněte, kdyby někdo rázem zastavil výrobu Robotů –

DR. GALL (vstane): Hm, to by byla pro lidi strašná rána.

HELENA: Proč rána?

DR. GALL: Protože by se musili vrátit tam, kde bývali. Ledaže by –

HELENA: Řekněte.

DR. GALL: – ledaže by bylo už na návrat pozdě.

Analýza uměleckého textu

• zasazení výňatku do kontextu díla

- ukáza z prvního dějství - přibližně polovina knihy, poté Helena přemlouvá Dr. Galla, aby experimentoval s robotí duší - skončí to vyhubením lidstva kromě Alquista

• téma a motiv

- **téma:** nebezpečí technického rozvoje pro lidstvo, pokrok lidstvo ovládá, jediná záchrana je láska, kritizuje lidskou touhu příliš zlenivět
- **motiv:** láska, na motivy biblického příběhu o Adamovi a Evě, válka, zlenivění lidstva kvůli strojům

• časoprostor

- **čas:** blíže neurčená budoucnost, přesný čas nehraje roli
- **prostor:** reálný svět na vymyšleném místě, ostrov společnosti Rossumovi univerzální roboti - zaměstnanci továrny zůstanou z lidstva jako poslední - jistá symbolika (začalo to u nich, tak to tam i skončí)

• kompoziční výstavba

- dílo rozděleno do přede hry a tří dějství, na začátku výčet a krátká charakteristika postav
- dějství už nejsou děleny na scény
- chronologické

• literární žánr a druh

- **druh:** drama
- **žánr:** vědeckofantastické drama, utopistické

• vypravěč / lyrický subjekt

- vypravěč není, je to drama, pozůstatek vypravěče ve scénických poznámkách

• postava

- Harry Domin - generální ředitel, chce povznést člověka nad dřinu, proto vyrábí roboty podle tajemství starého Rossuma
- Helena - manželka Domina, ztělesnění lidského, laskavého přístupu k robotům a lidem
- Alquist - vrchní stavitel, rozumový přístup, za nejvyšší hodnotu považuje lidskou práci, roboti po něm chtějí recept na výrobu dalších robotů, při pitvě jednoho z nich objeví, že se nechovají logicky - mají emoce, vidí jak se do sebe dva roboti zamilují - Adam a Eva
- Dr Gall - velitel fyziologického a vědeckého výzkumu, na Heleninu žádost zkoumá duši robotů
- všechny fiktivní, přirozené

• vyprávěcí způsoby

- du-forma, repliky, dialogy, monology (hlavně Alquist, když už zbývá jako jediný člověk)
- **typy promluv**
 - je to drama - repliky skládané do monologů nebo dialogů
- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**
 - skoro jenom spisovný jazyk (Helenina komorná Nana - obecná čeština)
 - krátké věty - lépe simulují skutečný dialog
- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**
 - přirovnání - hloupá jako jaro

Literárně historický kontext a autor

Karel Čapek je jeden z nejznámějších a nejvýznamnějších českých spisovatelů (významný fejetonista), působil jako redaktor Národních listů a Lidových novin. Vytvořil novinový sloupek. Je představitelem demokratického proudu po WWI. Spoluzaložil spolek pátečníci - on, bratr, Peroutka, TGM, Beneš. RUR je z jeho druhého, utopického období - upozorňuje na nebezpečí pokroku a vědy, ale i z fašismu. Považován za předchůdce sci-fi literatury. Mezi další významná díla patří např. Krakatit, Bílá nemoc, Válka s mloky, Hovory s TGM. Tvořil převážně v meziválečném období v 1. polovině 19. století. Spolutvořil i se svým bratrem Josefem - Pejsek a kočička, Dášeňka, neboli život štěněte, Ze života hmyzu. Obrovský úspěch jeho děl, sedmkrát nominován na Nobelovu cenu. Byla krátce zfilmována BBC, vytvořena byla i opera. Přeložena do mnoha jazyků.